

Katarzyna Bzowska

**Streszczenie pracy doktorskiej pod tytułem: „Problem podmiotowości w twórczości
Witolda Gombrowicza”**

Celem tej rozprawy doktorskiej jest przedstawienie koncepcji podmiotowości w twórczości Witolda Gombrowicza. Powyższy temat obejmuje również problematykę epistemologiczną, psychologiczną oraz społeczną, będące integralnymi elementami jego dzieła. Gombrowicz przedstawił w swych tekstach wieloaspektową interpretację działań ludzi uwikłanych w różne, niejednoznaczne relacje interpersonalne, ukazał „stwarzającą się” rzeczywistość w jej dynamice i zależności od tworzących ją ludzi. W badaniach wykorzystałam metodę narracyjną, zaproponowaną przez Haydena White’a, uwzględniając konteksty: społeczno – historyczny, psychologiczny oraz językowy twórczości Gombrowicza¹. Pragnę przy tym zaznaczyć, że nie roszczę sobie żadnych pretensji do prawdy w kwestii interpretacji twórczości pisarza. Przedstawiam tylko własną wizję sytuacji człowieka w twórczości Gombrowicza, w takim kształcie, w jakim ją interpretuję w swoim odbiorze i jaka wydaje mi się najbardziej adekwatna, korzystając, oczywiście, z propozycji innych krytyków. Uważam, że nie ma „jedyną słuszną” interpretacji jakiegokolwiek dzieła; są tylko odczytania bardziej lub mniej spójne, logiczne, czy przystające do **słów**, a nie zamiarów, intencji, czy prawdziwych poglądów samego nadawcy (te są, przynajmniej dla mnie, nieosiągalne). W pracy wychodzę od uznania za podstawowy dla całej twórczości autora *Ferdydurke*² prymatu podmiotowości oraz jej związków z innymi ludźmi. Celem tej dysertacji jest ukazanie, za pomocą języka filozoficznego, wyłaniającej się z dzieł Gombrowicza myśli, której głównym tematem jest człowiek uwięziony w formie i w której obecne są wątki filozofii egzystencjalnej, strukturalistycznej i narratywistycznej, czy filozofii dialogu. Twórczość pisarza wymyka się wszelkim jednoznacznym określeniom, dlatego, zamiast ją „szufladkować”, ujmować w jakieś kategorie filozoficzne, literackie itd., staram się przedstawić całościowy, wielowątkowy obraz koncepcji dostrzegalnej w dziełach autora *Kosmosu*³. Centrum tej interpretacji stanowi człowiek, jednostka uwikłana we wzajemne

¹ Por.: Ewa Domańska: *Poetyka pisarstwa historycznego Haydena White’a* [w:] tejże: *Mikrohistorie: spotkania w międzyświatach*, Poznań 1999.

² Por.: Witold Gombrowicz: *Ferdydurke* [w:] *Dzieła. Ferdydurke*, t. II, red.: J. Błoński, Kraków 1989.

³ Por.: Witold Gombrowicz: *Kosmos* [w:] *Dzieła. Kosmos*, t. V, t. red.: J. Błoński, Kraków 1988.

relacje z sobą samym, innymi ludźmi i obserwowanymi faktami (filtrowanymi zgodnie z własnymi, nieświadomymi skryptami poznawczymi). Owe interakcje wpływają na podmiot, a także jego odbiór rzeczywistości (faktów, rzeczy, innych ludzi, a także samego siebie), determinując następnie relacje tego podmiotu z innymi i sobą samym. Człowiek w świecie Gombrowicza nieustannie porusza się po nieznanym i niezrozumiałym obszarze, usiłując zrozumieć zarówno swoje otoczenie, jak i samego siebie. Jednostka cały czas stara się ustalić swoją tożsamość, która nie jest jej dana, lecz zadana, czy zadawana wciąż na nowo. Tak obraz, sens świata (całości i wszystkich jej elementów składowych, ich relacji itd.), jak i sama podmiotowość jednostki jest wielokrotnie powracającym pytaniem. Człowiek przez całe swoje życie szuka odpowiedzi na pytanie: kim jestem? Świadomość płynności własnej tożsamości jest źródłem poczucia zagubienia w świecie, dlatego większość ludzi sięga po gotowe wzorce postaw, z którymi się utożsamia i traktuje jako własne. Zwalnia to podmiot z konieczności, czy potrzeby analizowania własnej tożsamości, gdyż jest łatwiejsze i wygodniejsze. Odgrywanie ról wiąże się jednak z utratą własnej tożsamości, przyjmowanej przecież za własną, prawdziwą. Ponieważ niewykonalne jest wyrzeczenie się maski i „bycie sobą”, jedynym wyjściem pozostaje uzmysłowienie sobie swojej sztuczności i, w miarę możliwości, świadome kreowanie własnej tożsamości, zabawa z maskami, nie przyjmowanymi nigdy za własne, czyli dystans do siebie i form, jakie realizujemy.

Katarzyna Wioletta Krawiec